



„Als solist ben ik zo vrij als een vogel”

Interview met Erik Bosgraaf

Eddie Vetter

Erik Bosgraaf was elf jaar oud toen hij in een kerkdienst in zijn geboorteplaats Drachten muziek van Jacob van Eyck speelde. Op dat moment had hij er niet van kunnen dromen dat hij vijftien jaar later drie cd's zou vullen met werk van de oude Hollandse meester.

De muzikale genen zitten in de familie, vooral van moederskant. Hij vertelt: „Mijn grootvader komt uit Noord-Groningen. Hij had de keuze tussen bakker of smid worden, maar zijn hart ging eigenlijk uit naar de muziek. Uiteindelijk is hij bakker geworden in Friesland. Zijn hele leven is hij amateurmusicus gebleven, maar wel op een hoog niveau. Hij is nu ver in de tachtig en nog steeds organist van een kerk.”

„Zelf ben ik begonnen met de blokfluit toen ik negen was. Een paar jaar later zou ik overstappen op de hobo, maar dat instrument lag me niet. Omdat het een duur instrument is, moest ik verplicht elke dag een kwartier erop studeren, maar puur voor de lol bleef ik daarnaast zo'n twee, drie uur per dag blokfluit spelen. Ik voelde me daar veel meer op thuis. Ik kon er direct mijn emoties op kwijt. Dát zeggen wat ik wilde zeggen.”

„Ik houd van directe instrumenten. Je voelt die gaten, je kunt ze ook manipuleren. Wat Ganassi al in de zestiende eeuw over de blokfluit schreef: die is in staat de menselijke stem te imiteren. Het instrument is zo direct dat het soms lijkt alsof het geen enkel mysterie heeft, het is zo recht door zee. In die zin is het ook heel Nederlands. Dan is het juist interessant te onderzoeken hoe je het geluid omfloerst kunt maken,

mysterieus. Daar heb je de timing voor, de klankkleur, de articulatie, noem maar op.” „Als kind had ik wel vaag het idee dat ik later muzikant wilde worden, maar op de middelbare school sloeg de twijfel toe. Toch ging ik de vooropleiding volgen aan het conservatorium in Groningen. Toen heb ik meegedaan aan het Prinses Christina Concours, eigenlijk alleen maar voor de lol, en daar belandde ik gelijk in de nationale finale. Dat nam alle twijfels weg. Dit ging ik doen!”

Op zijn negentiende verhuisde Erik Bosgraaf naar Amsterdam om daar aan het conservatorium les te krijgen van Walter van Hauwe en Paul Leenhouts. Eenkennig is hij nooit geweest. Eerder had hij al saxofoon en andere instrumenten gespeeld in een rockband. Op het conservatorium werd hij lid van het dubbelsextet The Royal Wind Music, gespecialiseerd in consortmuziek uit de zestiende en zeventiende eeuw. Daarnaast ging hij muziekwetenschap studeren om zijn theoretische kennis te verdiepen.

Veelzijdigheid

Nu hij enkele prijzen rijker is, onder meer van de gerenommeerde Moeck International Recorder Competition in Londen, en nu hij is afgestudeerd aan conservatorium en universiteit, zegt hij dat hij bewust naar die veelzijdigheid heeft gestreefd. „Het klinkt misschien wat plechtig, maar op een gegeven moment heb ik besloten alles in mijn leven in dienst te stellen van de muziek en op alle mogelijke vlakken te proberen vele soorten muziek te begrijpen. Dat was om vanuit allerlei verschillende invalshoeken te komen tot de ultieme uitvoering. Ooit had ik in mijn hoofd dat er één absoluut beste uitvoering was, maar daar ben ik volledig van afgestapt.”

„Zoals met de muziek van Jacob van Eyck. Daar is het improviserende karakter erg belangrijk. Je moet de uitvoering niet vastleggen. Die vrijheid probeer ik er altijd in te brengen. Je ziet wel eens bij wonderkindjes dat de interpretatie er tegelijk bij wordt ingestudeerd en dat die er later niet meer uit te krijgen is. Voor mij is dat juist de lol van het spelen, om het elke keer anders te doen. Daarnaast ben ik als solist zo vrij als

een vogel. Anders is het alleen maar reproductie.”

Op de cd's bespeelt Erik meer dan een dozijn verschillende blokfluiten. Hij zegt daarover: „Er wordt wel gedacht dat Jacob van Eyck alles op een sopraanblokfluit heeft gespeeld, maar ja, hij heeft nooit drie solo-cd's hoeven opnemen. Dan zou het al gauw eenvormig gaan klinken. Bovendien waren blazers in die tijd vertrouwd met instrumenten in allerlei maten. Elk stuk moet voor mij optimaal tot een luisteraar spreken. Het moet als het ware een persoon worden met bepaalde karaktertrekken. Daarom gebruik ik verschillende soorten, van sopranino tot en met tenor.”

Karakter

„Bij de voorbereidingen ben ik in de oorsprong gedoken van elk werk en heb ik gezocht naar contrafacten, dezelfde muziek maar met een andere tekst, liefst met een begeleiding om de harmonische omgeving te leren kennen. Zo probeer ik een duidelijk beeld te krijgen van het karakter. Dit stuk bijvoorbeeld, 'Orange', is een courante, een Franse dans. Frans betekent voor mij: 'inégalité', dat wil zeggen dat je dezelfde notenwaarden niet precies gelijk speelt. Verder heb ik bij dit stuk versieringen aangebracht die al vroeg in de zeventiende eeuw in Frankrijk te vinden zijn.”

„Daarvoor heb ik een kopie van een barokfluit gekozen. Dat type is wel van een iets latere datum, maar ik heb me niet blindgestaard op die historische dingen. Het renaissancetype is een model uit de zestiende eeuw. Dan is de vraag: kies je een model dat honderd jaar ouder is of een dat dertig jaar jonger is? Op die manier kun je het nooit goed doen. Het gaat er mij om, de karakteristieken van elk werk zo goed mogelijk tot hun recht te laten komen, met voor de luisteraar een afwisselend en contrastrijk resultaat.”

„Voor de introverte Franse muziek is zo'n barokfluit ideaal vanwege de dunnere klank die minder rijk aan boventonen is. 'Amarilli mia bella' speel ik op een fluit met een open klank, meer als van een diva bij wijze van spreken, niet à la Pavarotti, maar wel extravert, met de Italiaanse versieringen die daarbij horen.”

Voor de interpretatie van dit werk is Erik te rade gegaan bij de zanger Marco Beasley. „Hij dacht waarschijnlijk: daar heb je weer zo iemand die komt vragen hoe je Italiaanse muziek moet uitvoeren. Ik zei hem dat ik een stem wilde nadoen op mijn instrument. Een blokfluitist heeft bij ‘Amarilli’ globaal dezelfde problemen als een zanger. Het begint op een hoge toon en een open klank. Hoe hoger je gaat, hoe harder het geluid wordt. En dat terwijl de klemtoon moet vallen op ‘-rilli’ en niet op de begintoon.” „Over dat soort kwesties hebben we gesproken. Ook over de vraag hoe je spanning houdt in de thema’s. Instrumentalisten zijn dol op die snelle variaties, maar ze vallen soms in slaap bij de thema’s en de andere langzame delen. Het gaat erom de thema’s zo’n spankracht te geven dat ook de snelste variatie in hetzelfde tempo kan worden gespeeld. In ‘Psalm 9’ keer ik na de laatste variatie terug naar het thema. Op die manier de spanning opbouwen, van het langzame thema tot de snelste variatie, en dan terugkeren en toch het basistempo houden, dat is een bijzondere ervaring.”

Polyfonie

Bij drie stukken wordt Erik begeleid door de gitarist Izhar Elias, met wie hij ook samenwerkt aan het project ‘big eye’ waarin componisten en filmmakers uit de hele wereld werken creëren voor het duo. „Soms wordt de behoefte gevoeld Van Eyck een beetje op te leuken, maar meestal is de polyfonie al in het stuk zelf gecomponeerd, bijvoorbeeld door die carillonfiguren waarmee hij al een soort harmonie suggereert. Als je dat ook nog gaat begeleiden, mist het zijn doel. Je zou het toch niet in je hoofd halen bij een Vioolpartita van Bach? Waarom dan wel bij Van Eyck?” „Maar er zijn een paar composities waarbij de harmonie de variaties niet in de weg staat. Bijvoorbeeld ‘Repicavan’. Solo werkt dat niet, het is een stuk in de ‘stop-en-startstijl’, met heel lange noten en dan opeens snelle versieringen en dan weer lange noten. Het tempo moet vrij laag liggen omdat anders de diminuties niet goed uitkomen. We hebben toen naar het origineel gekeken. Dat is een *air de cour* van Moulinié met een enigszins Spaans karakter en begeleiding van een barokgitaar. Dan wordt opeens

duidelijk waarom het stuk zo grillig is. Hier zegt de tekst: laten we dansen en springen, dan gaat het terug en dan wordt er weer gedanst. Voor die muziek heb je echt behoefte aan een harmonisch fundament.”

„Ik denk dat veel dingen in Van Eycks tijd wel duidelijk waren omdat ze die melodietjes kenden. Het publiek van nu heeft misschien af en toe een beetje hulp nodig. Van Eyck heeft in zoverre een imago probleem dat alleen een paar stukjes uitentreuren worden gespeeld. ‘Doen Daphne’ bijvoorbeeld of het ‘Engels Nachtegaeltje’. Iedereen denkt dan dat dat Van Eyck is. Maar er zijn zoveel andere mooie stukken.”

„Vaak wordt er naar mijn smaak te veel een eenheidsworst van gemaakt in de uitvoering. Het is geen Bach of Palestrina. Het is precies wat Thiemo Wind erover schrijft: muziek van de *homo ludens*, speelse muziek die vraagt om een heel vrije timing, elke keer weer anders, puur voor het vermaak. Zo speel ik ermee en probeer ik mezelf en de luisteraar permanent te verrassen.”

www.erikbosgraaf.com